

Boštjan Udovič, Denis Mancevič

Poskusi prevrednotenja položaja Ruske federacije v mednarodni skupnosti – primer Gruzije

POVZETEK: Mednarodnopolitični dogodki na južnem Kavkazu, ki so se zgodili avgusta 2008, narekujejo potrebo po analizi globljih vzrokov za nastale razmere. Območje držav nekdanje Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR) so v zadnjih letih zaznamovale velike spremembe geopolitičnih razmer, ki so dodatno oslobile vlogo Ruske federacije (RF) v njeni interesni sferi. V članku sva predpostavila, da je RF izkoristila politične spremembe v Gruziji in Ukrajini, da bi prevrednotila svoj položaj v odnosu do ZDA in EU. To dokazujeva skozi različna ravnanja ruske zunanje politike v zadnjih osmih letih do držav nekdanje ZSSR. Članek potrjuje tezo, da je RF z uporabo ekonomskih sredstev zunanje politike želela doseči prevrednotenje svojega položaja v mednarodni skupnosti in da bo to skušala delati tudi v prihodnje, saj v RF obstaja želja in ideja, da ji mora v mednarodni skupnosti pripadati položaj, ki ga je 45 let uživala nekdanja ZSSR.

KLJUČNE BESEDE: Rusija, Gruzija, zunanja politika, ekonomska sredstva, ponovna uveljavitev, mednarodna skupnost

1 Uvod

Plinska kriza, ki se je v Evropi odvijala januarja 2009, in dogodki v Gruziji v avgustu 2008 kažejo, da Ruska federacija (RF) težko sprejema spremembe v mednarodni skupnosti, ki so se zgodile po letu 1991. Te spremembe so RF kot ključni naslednici Zveze sovjetskih socialističnih republik (ZSSR) nenaklonjene, saj so povzročile, da ji drugi akterji v mednarodni skupnosti ne priznavajo statusa velesile, kot so ga njeni predhodnici. To, da RF po razpadu ZSSR ni bila več razumljena kot velesila, lahko pripišemo tako notranjepolitičnim (npr. preoblikovanju planskega v tržno gospodarstvo, porastu revščine itd.) kot tudi zunanjepolitičnim dejavnikom (nekonistentni zunanji politiki v času vladavine predsednika Borisa Jelcina itd.). Nepredvidljivost in nekonistentna politika vodstva RF sta vodili do tega, da je oznaka „RF“ postala sopomenka za nestanovitnost in gospodarski kaos (Petersen 2008). Gospodarska kriza, s katero se je RF soočala v letih 1997–1998 (Mrak 2002), je to stanje še poglobila. Nestanovitnost je dosegla višek leta 1999, ko je predsednik RF Boris Jelcin četrtrič v istem letu razrešil predsednika vlade Sergeja Stepašina in za petega predsednika vlade imenoval

Vladimirja Putina, nekdanjega agenta varnostne službe KGB (*Komitet gosudarstvennoj bezopasnosti*) in do tedaj javnosti dokaj neznanega človeka. Predvidevanja, da bo Putin le še ena od mnogih Jelcinovih izbir in da se zadeve pod njegovim mandatarstvom v Rusiji ne bodo drastično spremenile, so bila zmotna, kar se je pokazalo tudi v Jelcinovem obnašanju do Putina. Jelcin je 14. novembra 1999 javno objel Putina in dejal, da je on edina prava izbira za RF (Shevtzova 2003: 43). Mesec dni pozneje so potekale redne parlamentarne volitve v Dumo, na katerih je Putinova stranka Edinost dobila 9 % glasov (Shevtzova 2003: 44). 31. decembra je Jelcin nenapovedano (in na presenečenje mednarodne skupnosti) odstopil ter za svojega začasnega naslednika imenoval prav Putina, ki je tri mesece pozneje – marca 2000 – v prvem krogu s 53 % zmagal na predsedniških volitvah (Shevtsova 2003). To mu je zaradi predsedniškega sistema, kakor je urejen v RF, dalo proste roke pri oblikovanju notranje in zunanje politike države. Shevtsova (2003: 77) opozarja, da

Putin ni imel nasprotnikov, ki bi si želeli njegovo moč, vladajoči razred mu je bil lojalen, predvsem pa so se v RF začele izboljševati gospodarske razmere – inflacija je februarja 2000 znašala 0,7 %, proizvodnja je zrastle za 11 % in cena sodčka nafte je bila dokaj visoka, okoli 21,5 USD.

V takih razmerah je bilo Putinu lažje vladati kot njegovemu predhodniku.

Putin se je odločil, da bo RF kot naslednico nekdanje velesile ponovno oblikoval v velesilo, ki bo soodločala o zadevah v mednarodni skupnosti kot enakopraven odločevalec. Vendar tega ni mogel storiti čez noč. Tako je moral RF najprej notranje konsolidirati, poenotiti in združiti, da bi nato uspel še na zunanjepolitičnem področju. Notranjepolitično je Putin začel RF konsolidirati dokaj hitro. Shevtsova (2003: 110) poroča, da je do konca poletja 2000 uspel pridobiti guvernerje regij, izbojevati bitko z oligarhi, pridobiti Dumo in ošibiti vse ostale politične institucije. Sočasno je izvedel tudi nekatere družbenoekonomske ukrepe (npr. povečanje plač, produktivnosti, zaposlenosti itd.), ki so izboljšali življenje v Rusiji. Utrjevanje notranjepolitične oblasti je zaznamovala nesreča podmornice Kursk, kar je Putin izkoristil v svoj prid z argumentacijo, da se morajo oborožene sile zmanjšati na raven, da jih bo RF sposobna vzdrževati (Nicholson 2001: 870). Z vsemi temi dejanji je Putin okrepil zaupanje prebivalstva, da je RF notranje stabilna in je sposobna biti enakopraven partner v mednarodni skupnosti (Nicholson 2001: 870).

Sočasno z notranjepolitično konsolidacijo (2000–2003) se je v RF zgodil zunanje-politični razkroj. Režimi v državah t. i. bližnjega sosedstva (države Skupnosti neodvisnih držav (SND) in baltiške države), ki so bili v 90. letih naklonjeni politiki RF, so se začeli z različnimi oblikami „revolucij“ odmikati od razmišljanja in idej voditeljev RF (Gruzija 2003; Ukrajina 2004). Kimura (2005: 62) ugotavlja, da je bila RF prisiljena sprejeti spremembe v državah bližnjega sosedstva, ker ni imela učinkovitih sredstev, da bi jih preprečila; sočasno pa je države, ki so ostajale zveste politiki RF, nagrajevala z neposrednimi vlaganji v njihova gospodarstva, zlasti na področju energetike, kar Kimura (2005: 62) imenuje „energetska diplomacija“.

Z analizo obnašanja RF do Gruzije želiva v prispevku dokazati, da so bile plinske krize in uporaba drugih gospodarskih ukrepov predvsem sredstvo za prevrednotenje

položaja RF v mednarodni skupnosti, in ne cilj, kot se da ravnanje oblasti RF razumeti na prvi pogled. Trdiva namreč, da sankcije proti Gruziji in plinske krize z Ukrajino niso bile nič drugega kot signal EU in ZDA, da RF ne bo dopuščala vmešavanja v države bližnjega sosedstva in da želi geostrateško utrditi svoj položaj v regiji, kar je predpogoj, da postane enakopraven partner v mednarodni skupnosti. To trditev potrjuje tudi analiza Kimure (2005: 62), ki pravi, da je RF sočasno s pritiski na „uporniške države“ pospeševala sodelovanje z lojalnimi državami.

Hipotezo, da je RF uporabljala ekonomska in neekonomska sredstva, da bi prevrednotila svoj položaj v mednarodni skupnosti, bova dokazovala na podlagi študije primera Gruzije, in sicer bova analizirala dogodke v Gruziji od „žametne revolucije vrtnic“ (leto 2003) do avgusta 2008, ko je RF z vojaškimi sredstvi posegla na ozemlje Gruzije. Pri analizi bova izpostavila predvsem uporabo ekonomskih sredstev zunanje politike s strani RF do Gruzije. Poleg tega bova dokazovala, da je RF prevrednotenje svojega položaja, sočasno z dvostranskimi ukrepi do Gruzije (in drugih držav bližnjega sosedstva), dosegala tudi z vedno dejavnejšo vlogo na multilateralni ravni. Tako se članek glede na uveljavljeno teorijo zunanje politike in mednarodnih odnosov delno odmika od običajnih predpostavk, da države uporabljajo ekonomska sredstva zunanje politike za doseganje lastnih ciljev ali pa spremembo ciljev drugih držav na bilateralni ravni (Benko 1997: 263). Dokazujeva, da RF uporablja ekonomska in neekonomska sredstva, da bi dosegla trajno prevrednotenje svojega položaja na multilateralni, in ne na bilateralni ravni, kot to – kot rečeno – najpogosteje pojasnjuje teorija sredstev zunanje politike (Holsti 1988; Benko 1997). Poudarjava, da so ravnanja zoper Gruzijo sredstvo, in ne cilj delovanja zunanje politike RF.

Članek je razdeljen na dva dela. V prvem delu bova pojasnila osnovne teoretske elemente razumevanja zunanje politike, pri čemer bova izpostavila ekonomska sredstva kot temeljno sredstvo ruske zunanje politike, kar nama bo služilo kot metodološko ogrodje za analizo študije primera. Drugi del je namenjen študiji primera odnosa med RF in Gruzijo v letih 2003–2008.

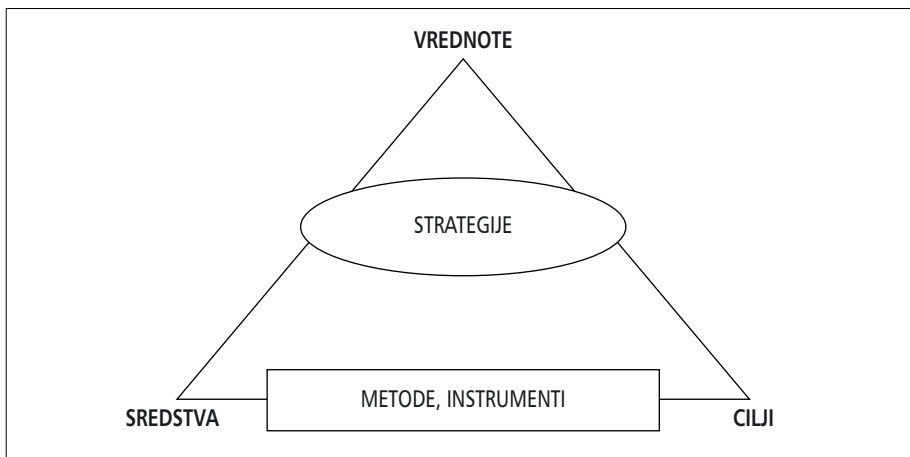
2 Zunanja politika RF in interesno območje bližnjega sosedstva

Pojasnjevanje zunanje politike se lahko vedno izrazi v obliki weberjanske dvojice *verstehen – erklären*, kar pomeni, da se razumevanje zunanje politike loči od sposobnosti njenega pojasnjevanja. Kompleksnost pojma zunanja politika omejuje njeno pojasnjevanje, kot tudi njeno preučevanje. Preučevanje zunanje politike je vedno parcialno, tj. je omejeno na določen nabor, skupek značilnosti, ki jih želimo preučiti. Le tako je namreč mogoče zunanjo politiko bolj natančno analizirati in usvojiti možnost, da lahko iz preteklih izkušenj dobimo nekatere skupne značilnosti, ki nam dajejo osnovo za napovedovanje smiselnih prihodnjih ravnanj zunanje politike držav (prim. Hill 2003).

Pionirji raziskav o zunanji politiki so tako zunanjo politiko¹ razčlenili na več podravni in tako omogočili boljšo, predvsem pa usmerjeno analizo delov zunanje politike. Zunanjo politiko so preučevali z vidika procesa odločevanja (*decision-making process*) (Snyder, Bruck in Sapin 1969; Snyder in Paige 1969; Cohen 1969); z vidika okolja oz. konteksta zunanje politike (Sprout in Sprout 1969); primerjalno (Rosenau 1968); kot analizo diskurza (Deutsch 1969) in kot uradniško sprejemanje odločitev (Allison 1971).

Klasično razumevanje zunanje politike po načelu *raison d'etat* je bilo v 80. letih 20. stoletja in pozneje nadomeščeno z neoklasičnim pristopom, tj. teorijo konstruktivizma in družbenega relativizma (Wendt 1992; Guzzini 2001; Drulak 2001; Brglez 2006). To je omogočilo razširitev nabora spremenljivk (Hudson in Vore 1995), ki vplivajo na zunanjo politiko določene države, hkrati pa je razširilo tudi razumevanje udeležencev in odnosov v zunanji politiki (Hermann 1993; Allison 1971; Bučar 1994; Bučar 2001), še posebej z vključitvijo nevladnih organizacij kot enega izmed akterjev. Hill (2003) opozarja, da so vse te razširitve omogočile, da se je preučevanje zunanje politike (in njeno napovedovanje) še bolj približalo realnosti (Hill 2003).² Kljub omejitvam, ki nam omogočajo lažje preučevanje zunanje politike držav, pa se je oblikoval koncept trikotnika zunanje politike, ki v grobem orisuje temeljne zakonitosti njenega preučevanja (Slika 1).

Slika 1: Trikotnik zunanje politike.

Vir: Dopolnjeno po Benko 1997.

Vrh (tj. izvor) vsakega oblikovanja zunanje politike so vrednote/vredno(s)tni sistem, ki izhaja iz človekovega in državnega normativnega sistema. Običajno je ta normativni

1. Vedeti je treba, da je členitev pomembna pri preučevanju in analizi. Razčlenjeno je torej preučevanje zunanje politike, in ne zunanja politika kot aktivnost.
2. V preučevanju zunanje politike ostaja še vedno dvojnost med akterjem zunanje politike, tj. tistim, ki zunanjo politiko vodi in ustvarja, ter strukturo zunanje politike, ki s svojimi notranjimi odnosi ustvarja razmere za delovanje akterja (prim. Kajnič 2006).

sistem zapisan v temeljnih dokumentih države oz. drugih dokumentih ali dejstvih, ki so za razumevanje države temeljni (Benko 1997: 223 in dalje). Med take dokumente običajno uvrščamo ustavo, ustavne zakone in deklaracije; lahko pa v zbir takih dokumentov spadajo tudi pogodbe oz. enostranski pravni posli/akti idr. Še posebej je to pomembno v tistih državah, ki nimajo ustave kot najvišjega akta državne suverenosti, ampak vrednostni sistem ustvarja t. i. obče/skupno pravo (*common law*). Za RF lahko trdimo, da vredno(s)ni koncept njene zunanje politike izhaja iz ruske zgodovine, ruske vloge v mednarodni skupnosti v preteklih stoletjih, pa tudi vloge ZSSR po letu 1945 (Yasin 2003). Vrednostni sistem, ki je predpogoj za ustvarjanje in izvajanje zunanje politike RF, določa Ustava RF, ki v prvem členu med drugim pravi:

Ruska federacija – Rusija, je demokratična zvezna država, utemeljena na pravu in ima republiško obliko vladavine,

Drugi in tretji člen Ustave RF pa določata še, da

- so človekove pravice in svoboščine najvišja vrednota in da mora država skrbeti za njihovo zaščito (drugi člen);
- je nosilec suverenosti in edini vir oblasti RF njeno večnarodnostno ljudstvo (prvi odstavek tretjega člena);
- državljani RF neposredno sodelujejo pri izvajanju oblasti z referendumom in svobodnimi volitvami (tretji odstavek tretjega člena).

Spremenjen položaj RF po letu 1990 se je dotaknil tudi tradicionalnega vredno(s)t-nega sistema RF. To, da je RF kot glavna naslednica ZSSR izgubila položaj velesile, je v nacionalnem značaju povzročilo travmo, saj je bila že samo ideja, da lahko nacija, ki pozna pravo pot k višjemu védenju (*sophia*), izgubi primat v mednarodni skupnosti nepredstavljiva (Groys 1992). Razpad blokvske ureditve je posledično spremenil cilje ruske zunanje politike, ki je postala, kot ugotavlja Aron (1994: 18), vse bolj usmerjena vase, do določene mere celo osamitvena. V takem sistemu, ki se je razlikoval od prej uveljavljenega ekstrovertiranega (prav tam), se je RF usmerila predvsem v svoje bližnje sosedstvo, tj. v države nekdanje ZSSR. Aron (1994: 23) ugotavlja, da lahko glavne zunanjepolitične cilje RF do bližnjega sosedstva združimo v štiri skupine: (i) problem nepopolnega nadzora RF nad jedrskim orožjem, (ii) vprašanje prihodnosti ruskih enot in orožja izven RF, (iii) vprašanje političnih in človekovih pravic Rusov izven meja RF in (iv) reševanje mejnih sporov z novonastalimi državami.

Vprašanje bližnjega sosedstva je RF reševala z ustanovitvijo SND decembra 1991, ki ji je leta 1993 sledila še integracija na področju gospodarstva in vzpostavitev ekonomske unije med državami članicami. Rywkin (2003: 4) ugotavlja, da je RF v času vladavine Borisa Jelcina želela bližnje sosedstvo politično še vedno vezati nase, ukiniti pa je želela finančno breme navezanosti teh držav na RF. Za razliko od tega pa Strategija zunanje politike RF iz leta 2000 v razdelku IV opredeljuje odnos RF do bližnjega sosedstva kot bolj intenziven. Tako piše, da:

- je prednostna naloga ruske zunanje politike zagotoviti večstransko in dvostransko sodelovanje med državami članicami SND (prvi odstavek);
- dobrososedski odnosi veljajo za vse države SND; odnosi med temi državami in RF

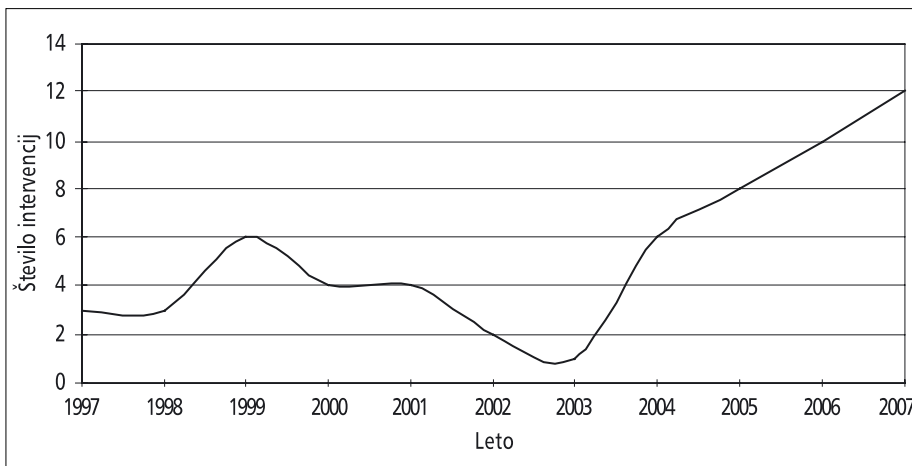
se bodo oblikovali na temelju recipročnosti, zavedajoč se ključnih interesov RF (drugi odstavek);

- obstajajo dobri kazalniki razvoja odnosov med RF in baltiškimi državami, kar bi vodilo do še večjega medsebojnega sodelovanja; a to mora temeljiti na zavedanju teh držav, da ima RF svoje interese in eden od njih je spoštovanje pravic rusko govorečih državljanov teh držav (devetnajsti odstavek).

Izsek iz Strategije zunanje politike RF kaže, da je bližnje sosedstvo z nastopom Vladimirja Putina za predsednika RF postalo pomembnejše, kot je bilo v času vladavine Borisa Jelcina. To potrjuje tudi Rywkinova analiza (2003: 9), ki pravi, da se je Putin po nastopu oblasti bolj začel ukvarjati z bližnjim sosedstvom, pri čemer je poleg vojaških spodbud v kavkaških državah izrabljaj predvsem ekonomska sredstva zunanje politike. Putin je uporabo ekonomskih in vojaških sredstev združeval z uporabo diplomacije. Ta je na zunanjepolitičnem področju prišla najbolj do izraza v povečani aktivnosti RF v OZN in v vse bolj dejavnem vmešavanju v notranje zadeve držav SND.

Shevtsova (2003: 243) opozarja, da je Putin lahko začel s ponovno uveljavitvijo RF v mednarodni skupnosti prav zato, ker so se notranjepolitične okoliščine do leta 2003 stabilizirale³ in je imel s tem več možnosti za zunanjepolitične aktivnosti – tako bilateralne kot multilateralne. Kot primer porasta zunanjepolitičnih dejavosti RF na multilateralni ravni prikazujeva graf obsega aktivnosti predstavnika RF v Varnostnem svetu OZN (Slika 2).

Slika 2: Število intervencij ruskih predstavnikov v OZN.

Vir: Uradna stran ruskega predstavništva pri OZN 2008.

3. Poleg že prej omenjenega gospodarskega razvoja v času Putinovega prvega mandata Sukhov (2008) navaja, da je Putin z vertikalizacijo oblasti in vzpostavitvijo hierarhije dosegel poenotenje ruskega sistema tako, da je izkoristil nostalgijo ljudi po nekdanjem sovjetskem (strogo hierarhičnem – op. a.) sistemu.

Zunanjepolitične aktivnosti RF v OZN začenjajo, kot je vidno na Sliki 2, naraščati po letu 2003 in se do leta 2008 strmo povečujejo. Intervencije RF so bile vedno pogostejše in vedno bolj zahtevne. RF se je deklarativno zavzemala za vedno večjo vlogo OZN v mednarodni skupnosti (prim. razpravo Konuzina 2006) in poudarjala pomembnost kolektivnih namesto unilateralnih akcij. Podobno se je dogajalo v sodelovanju med NATOM in RF. Leta 1997 so države članice NATA podpisale listino o obojestranskih odnosih, sodelovanju in varnosti (*Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*), v kateri so poudarile željo po medsebojnem sodelovanju med RF in NATOM. A so odnosi zaradi vstopa Češke, Poljske in Madžarske v NATO ostali predvsem na ravni „nujnih odnosov“. Putin je po nastopu oblasti obljubil „pragmatično sobivanje“, a RF je tako sobivanje le delno izvajalo, ob gruzijski krizi pa je zaradi obsodbe intervencije RF v Gruziji s strani NATA RF sodelovanje z NATOM celo prekinila.

Poleg multilateralnih aktivnosti je RF skušala prevrednotiti svoj položaj tudi znotraj SND. Tako je že leta 2000 ustanovila Evro-azijsko ekonomsko skupnost (EurAsEC). Njen cilj je bil okrepitev odnosov med državami ruskega geopolitičnega območja (SND) in je bila logično nadaljevanje carinske unije skupnosti neodvisnih držav. Zanimivo je, da so EurAsEC sestavljale RF „prijateljske države“ (kot npr. Belorusija, Kazahstan, Kirgizistan in Tadžikistan), sočasno pa so bile države „upornice“ v skupini lahko le opazovalke (npr. Ukrajina, Armenija in Moldavija so postale opazovalke šele leta 2003). Pomembnost EurAsEC-a (za dosego zunanjepolitičnih ciljev RF) navaja tudi Strategija ruske zunanje politike iz leta 2008 (v nadaljevanju Strategija), in sicer da si bo RF v EurAsEC-u prizadevala dejavno sodelovati z Belorusijo in Kazahstanom pri vzpostavitvi carinske unije in skupnega ekonomskega prostora ter da bo spodbujala tudi ostale članice EurAsEC-a, da se pri tem vključijo. Naslednji odstavek Strategije (2008) prvega dopolnjuje s tem, da se bo RF zavzemala za še močnejšo vpetost držav v EurAsEC, kar naj bi vodilo do več skupnih projektov med državami članicami SND. EurAsEC je tako za članice kot za RF pomemben okvir njihovega delovanja. Če imajo članice organizacije EurAsEC predvsem ekonomske koristi, ima RF od članstva predvsem koristi „ideološke skladnosti“ v regiji. Tako so vse članice EurAsEC-a zainteresirane za povečevanje vloge te organizacije, a z različnimi cilji (EurAsEC 2008).

Zanimivo je dejstvo, da Gruzija ni članica EurAsEC-a niti kot opazovalka; prav tako Gruzija ni članica Skupnostne organizacije za varnost (*Collective Security Treaty Organisation*), ki je bila ustanovljena leta 2002, saj je iz njene predhodnice (*Collective Security Treaty*) izstopila leta 1999, ker se je želela pridružiti NATU. To, da Gruzija ni članica nobene organizacije, ki je pomembna za varnost RF (prim. Strategijo 2008), kaže, da odnosi med Gruzijo in RF že pred letom 2003 (letom „žametne revolucije rož“) niso bili najboljši. To potrjuje tudi Buszynski (2003: 23), ki pravi, da je v drugi polovici leta 2002 med RF in Gruzijo izbruhnil politični spopad, ker je RF zahtevala, da ji Gruzija dovoli odstranitev „teroristov“ z gruzijskega ozemlja (soteska Pankisi), na kar je gruzijski predsednik Ševarnadze odgovoril z grožnjo o izstopu Gruzije iz SND.

Vse aktivnosti RF, ki sva jih opisala do sedaj, kažejo, da je RF želela prevrednotiti svoj položaj tako v regiji kot tudi multilateralno. S svojimi aktivnostmi je želela vplivati na ključna odločevalca v mednarodni skupnosti (ZDA in EU) tako, da bi ji priznala njeno spremenjeno vlogo. RF je poskus prevrednotenja svojega položaja začela po letu 2003, ko je bila notranjepolitično konsolidirana, ko se je v Gruziji začela „žametna revolucija rož“ in ko je začela rasti cena nafte ter zemeljskega plina – virov, ki ju je imela RF v izobilju (Gelb 2006: 5). Notranjepolitična konsolidacija in porast cen nafte ter zemeljskega plina sta RF pomagala pri prevrednotenju njenega položaja do ZDA in EU, ekonomski ukrepi zoper Gruzijo pa so bili dokaz moči RF za „ostale“ države. RF je torej na zunanjepolitičnem področju želela z uporabo ekonomskih sredstev zunanje politike doseči neekonomski cilj – prevrednotenje svojega mesta v mednarodni skupnosti.

3 Ekonomska sredstva zunanje politike

Kot sva pojasnila že v prejšnjem razdelku, ima vsaka država na voljo tri sredstva zunanje politike, in sicer vojaška in ekonomska sredstva ter diplomacijo. Vsaka država se zaveda, da je pri uporabi teh sredstev omejena tako s kvalitativnimi (pojmovanje velikosti države, njenega vpliva, moči idr.) kot kvantitativnimi dejavniki (število prebivalstva, ekonomska moč držav itd.) (Benko 1965; Holsti 1988). Zato je tudi uporaba sredstev zunanje politike določene države odvisna od tega, s kolikimi in kakšnimi omejitvami se ta srečuje pri izvajanju svoje zunanje politike.

V 20. stoletju, še posebej pa po drugi svetovni vojni se je uporaba vojaških sredstev zunanje politike zaradi omejitev (Briand-Kellogov pakt, Društvo narodov, OZN idr.) zmanjšala, povečala pa se je uporaba ekonomskih sredstev zunanje politike, tako pozitivnih, tj. tistih, ki jih država „dobi“ kot nagrado, kot negativnih, tj. tistih, ki so za državo „kazen“ (Baldwin 1985: 41–42). Vukadinovič (1989: 196) ugotavlja, da so ekonomska sredstva postala pomembnejša, ker so „lažja in hitrejša za uporabo, če jih primerjamo s političnimi sredstvi zunanje politike, sočasno pa je njihov učinek veliko močnejši kot učinek primerljivih sredstev, saj vplivajo na vse pore družbenega življenja“. Ekonomska sredstva so torej bolj prefinjena in bolj agilna – hitreje se vpeljejo in hitreje jih lahko ukinemo. Na podlagi Baldwinove (1985: 41–42) delitve ekonomskih sredstev zunanje politike na pozitivne in negativne v Tabeli 1 prikazujeva tista ekonomska sredstva, ki jih je RF za dosego svojih zunanjepolitičnih ciljev že uporabila ali bi jih lahko uporabila v prihodnje.

Tabela 1: Pozitivna in negativna ekonomska sredstva zunanje politike.

Pozitivna sredstva		Negativna sredstva	
<i>Trgovina in storitve</i>	<i>Kapitalski tokovi</i>	<i>Trgovina in storitve</i>	<i>Kapitalski tokovi</i>
Znižanje carin	Dajanje pomoči za razvoj	Črna lista	Zamrznitev premoženja
Subvencije izvozu ali uvozu	Zagotavljanje investicij	Zavrnitev dodelitve licenc	Kontrola izvoza in/ali uvoza
Podeljevanje licenc	Znižanje davkov na kapital	Ukinitev subvencij	Ukinitev pomoči

Vir: Baldwin 1985: 41–42.

Uporabo ekonomskih sredstev zunanje politike RF lahko razdelimo na dve obdobji. Od razpada ZSSR do začetka 21. stoletja je RF uporabljala predvsem pozitivne ukrepe ekonomske zunanje politike in s tem vzdrževala svoje geopolitično območje (s posebnimi trgovinskimi sporazumi je spodbujala države bližnjega sosedstva, da so poslovale z njo, saj jim je nudila številne ugodnosti, kot npr. zagotavljanje investicij in podeljevanje licenc); po letu 2003 pa RF sočasno uporablja tako pozitivna kot negativna ekonomska sredstva zunanje politike. Sebi naklonjene države še nadalje ohranja v naklonjenosti z zagotavljanjem investicij in podeljevanjem licenc, medtem ko nenaklonjene države uvršča na črno listo in jim zavrača dodelitev licenc oz. ukinja uvoz/izvoz določenih izdelkov iz njih (npr. ukinitev izvoza ruskega plina v Ukrajino in EU ter zaplemba gruzijskih izdelkov – prim. zgoraj).

Vsa ekonomska sredstva zunanje politike RF v prvi vrsti prizadenejo državljane držav, proti kateri so naperjena. Kljub temu meniva, da je glavni cilj uporabe teh sredstev drugačen, kot se zdi na prvi pogled, in sicer da so države (npr. Gruzija in Ukrajina), ki jih ti cilji prizadenejo, bolj sredstvo kot cilj zunanje politike RF, da prevrednoti svoj položaj v mednarodni skupnosti, še zlasti v odnosu do ZDA in EU. To dokazujeva z naslednjim:

1. RF je lahko predvidevala, da bo Ukrajina, če ji ne bodo dostavljali plina, plin jemala iz plinovodov, ki potekajo po ukrajinskih tleh in po katerih Gazprom dobavlja plin zahodnim odjemalcem (Grošelj 2009). Posledično bo EU dobivala manjše količine plina (Zeihan 2009).
2. RF bi lahko, če bi zares želela ustvariti konflikt, kadarkoli (možnosti za to ima) vojaško posegla v Ukrajini (sklicevanje na rusko manjšino) in Gruziji (kar se je tudi zgodilo) ter bi ti dve državi porazila (Romaniuk 2007). A tega ni želela storiti. Vedela je namreč, da bi z vojaškim posegom tvegala preveč.
3. RF (formalno) vedno deluje samo v regiji, čeprav obstaja obilje dokazov, da svoja zunanjeekonomska sredstva uporablja tudi v drugih državah, ki so ji ideološko blizu (npr. Kuba, Venezuela idr.) (Barnard 2008).

Vse troje govori o tem, da RF ekonomska sredstva lastne zunanje politike uporablja predvsem z željo, da bi drugim državam in skupnostim (do)povedala, da je enakopraven partner v mednarodni skupnosti in da nanjo velja računati. Težnje RF po ponovni uveljavitvi v mednarodni skupnosti se zavedata tako EU kot ZDA. To potrjuje reakcija EU na rusko plinsko krizo v preteklih letih, kot tudi v letu 2009, ko je EU zaradi svoje

odvisnosti od ruskega plina na krizo reagirala dokaj zadržano. Ob plinski krizi ni obsojala RF, sočasno pa Ukrajine ni podpirala.

Tako lahko prek dejanj RF v času mandata predsednika Putina, kot tudi njegovega naslednika Dmitrija Medvedjeva vseskozi opazujemo težnjo RF po ponovni uveljavitvi v mednarodni skupnosti na različnih področjih, a vedno in predvsem z uporabo ekonomskih sredstev zunanje politike. Težnja po ponovni uveljavitvi RF se kaže na treh ravneh:

- (ponovna) uveljavitev v regiji, pri čemer želi RF zaščititi svoje geopolitične in geoeekonomske interese (Buszyinski 2004 in 2005; Kimura 2005);
- (ponovna) uveljavitev do EU in ZDA na bilateralni ravni, s čimer želi RF dejavno sodelovati kot enakopraven partner pri odločanju (Engdahl 2008);
- (ponovna) uveljavitev na multilateralni ravni, v multilateralnih finančnih in političnih organizacijah (Konuzin 2006).

V nadaljevanju bova analizirala odnos med RF in Gruzijo od razpada ZSSR do spopadov avgusta 2008, ko je RF z vojaško silo posredovala na ozemlju Gruzije. S študijo primera želiva pokazati, da je RF z različnimi ekonomskimi sredstvi zunanje politike na primeru Gruzije in Ukrajine želela prevrednotiti svoj položaj v mednarodni skupnosti.

4 Gruzijsko-ruski odnosi od razpada ZSSR do »žametne revolucije vrtnic« leta 2003

Že v dosednji razpravi sva orisala nekatere značilnosti notranje in zunanje politike RF, pri čemer sva poudarila pomembnost ideološke skladnosti v geopolitičnem področju RF po razpadu ZSSR. Zunanja politika RF je bila po razpadu ZSSR do bližnjega sosedstva pragmatična, saj so v državah nekdanje ZSSR ostale na oblasti večinoma stare politične elite (Lancova in Ačkasova 2005). Še posebej izrazito je to bilo v primerih Gruzije (Edvard Ševarnadze), Belorusije (Aleksander Lukašenko), Ukrajine (Leonid Kučma), Turkmenistana (Separmurat Nijazov - Turkmenbaši), Uzbekistana (Islam Karimov) itd., kjer so se te politične elite zavedale gospodarske navezanosti svojih držav na RF. Vendar je bilo zgolj vprašanje časa, kdaj bodo zahodne države (predvsem ZDA) začele dejavno spodbujati spremembe režimov v državah nekdanje ZSSR (iz proruskih v prozahodne), ki jih je RF dojemala kot območje svojega strateškega geopolitičnega in geoekonomskega interesa.

Leta 2003 je „žametna revolucija vrtnic“ prisilila k umiku avtoritarni Ševarnadzejev režim v Gruziji (Herzig 1999), leto kasneje pa je prozahodni Viktor Juščenko po mirni oranžni revoluciji (imenovani tako, ker so protestniki nosili šale in druga povrhnja oblačila oranžne barve) prišel na oblast v Ukrajini. Nove politične elite, ki so v obeh državah prišle na oblast, so nemudoma začele izvrševati prozahodno politiko in se s tem oddaljevale od začrtane poti, ki jo je zanje predvidela RF.

Te spremembe so nastopile v času, ko je predsedniku Putinu uspelo RF notranje-politično konsolidirati in je lahko začel bolj dejavno voditi zunanjo politiko RF do držav bližnjega sosedstva (Buszyinski 2004). Tako je bila RF sama od sebe ponujena priložnost, da s pritiskom na „države upornice“ (Gruzija, Ukrajina) poskrbi za ideo-

loško skladnost v regiji, predvsem pa, da skuša redefinirati svoj položaj v mednarodni skupnosti.

5 Razmere v Gruziji pred »žametno revolucijo vrtnic« in izbruh »žametne revolucije«

Čeprav bi gruzijsko-ruske dvostranske odnose v času Ševarnadzejevega režima (1992–2003) težko označili za povsem prijateljske in neproblematične, sta državi vsa odprta vprašanja, pa tudi občasna meddržavna trenja uspeli reševati po mirni poti, kar gre pripisati tako že prej omenjeni politični kontinuiteti sovjetske nomenklature v Gruziji kot tudi posebnemu pomenu, ki ga ima Kavkaz za Rusijo (Sitarjan 2005: 182). Gruzija je imela v tem času številne probleme tako v notranji kot tudi v zunanji politiki. Lynch (2006: 17) ugotavlja, da Gruzija ni uspevala varovati svojih zunanjih meja vse od razpada ZSSR, kar kaže tudi dejstvo, da ni nikoli *de facto* reagirala na razglasitev samostojnosti Abhazije in Južne Osetije. Lynch (prav tam: 19) opozarja, da je Ševarnadze favoriziral RF, saj je pričakoval, da bo ta začasno uredila razmere v Južni Osetiji in Abhaziji, a je RF to razumela kot „trajno ureditev“. Poleg tega je RF v letu 2002 zahtevala od Gruzije, da začne bolj dejavno nadzorovati dolino Pankisi, iz katere naj bi delovali čečenski teroristi. Ševarnadze je zagrozil z izstopom iz SND, a do izstopa ni prišlo. „Neznano“ letalo je avgusta 2002 40 minut bombardiralo dolino Pankisi, kar je posledično privedlo do tega, da so se gruzijske enote pridružile enotam RF pri nadzoru gruzijskega ozemlja (Buszynski 2003: 23). V letu 2003 se je v Gruziji zgodilo veliko stvari. Najprej so ZDA poudarile, da bodo zmanjšale podporo, ki jo je Gruzija dobivala z njihove strani, nato so dostop do kreditov zmanjšale tudi mednarodne finančne institucije. Gruzija je bila država brez učinkovitih oblastnih oz. državnih struktur (*failed state*) (Lynch 2006: 22). V takšnih razmerah so v Gruziji novembra izvedli parlamentarne volitve, na katerih so opazovalci ugotovili številne kršitve (OVSE 2003). Sledili so mirni protesti, ki so trajali 20 dni, kar je pripeljalo do tega, da je Edvard Ševarnadze odstopil kot predsednik Gruzije. Januarja 2004 ga je na mestu predsednika nasledil vodja opozicije Mikhail Sakašvili (Kimura 2005). Sakašvili je začel s številnimi prozahodnimi reformami – od reforme političnih institucij do reforme gospodarstva, ki vodstvu RF niso bile po godu, ključno „politično napako“, za razliko od pragmatičnega Ševarnadzeja, pa je Sakašvili storil s sprejetjem dveh dokumentov, tj. dokumenta o nacionalni varnosti in dokumenta o vojaški strategiji, v katerih je poudaril, da je prihodnost Gruzije v evro-atlantskih povezavah (EU, NATO), kar sta EU in ZDA takoj podprli. Reakcije RF na usmeritev Gruzije niso izostale.

6 Odgovor RF na prozahodno politiko gruzijskega vodstva 2004–2008

Upoštevajoč dejstvo, da je Gruzija gospodarsko precej odvisna od RF, še posebej od uvoza ruskega zemeljskega plina (Gelb 2006), je bilo pričakovano, da bo RF skušala na Gruzijo vplivati s svojo ekonomsko močjo (Tabela 2).

Tabela 2: Glavni trgovinski partnerji Gruzije.

mio USD	2006				
				Skupna trgovina	
	Izvoz	Uvoz	Bilanca		%
Turčija	124,9	522,9	-398,0	647,8	13,9
Rusija	75,6	561,7	-486,1	637,3	13,6
Azerbajdžan	92,3	318,4	-226,1	410,7	8,8
Nemčija	45,6	351,1	-305,5	396,7	8,5
Ukrajina	56,9	320,0	-263,1	376,9	8,1
ZDA	58,8	129,6	-70,8	188,4	4,0
Bolgarija	62,3	115,5	-53,2	177,8	3,8
Turkmenistan	71,8	101,0	-29,2	172,8	3,7
Združeni arabski emirati	22,8	109,1	-86,3	131,9	2,8
Italija	24,0	102,0	-78,0	126,0	2,7
Drugo	355,0	1.048,7	-693,7	1403,7	30,1
Skupaj	990,0	3680,0	-2690,0	4670,0	100,0

Prilagojeno po: Department for Statistics of Ministry of Economic Development of Georgia 2006.

RF je leta 2005 začela dejavno uporabljati ekonomska sredstva, da bi Gruzijo prisilila v opustitev prozahodnih vzorcev razvoja, posebej pa je, vedoč, da Sakašvilija spodbujajo predvsem ZDA, želela slednjim poslati signal, naj se ne vmešavajo v njeno interesno sfero.⁴

Gazprom, ruski državni plinski monopolist, je jeseni 2005 Gruziji najprej enostransko napovedal dvig cene ruskega plina z dotedanjih 63 USD za 1000 m³ na 110 USD za isto količino, kar bi pomenilo 75-odstotno podražitev. Gruzijske oblasti so sprva omenjeno podražitev zavračale kot neutemeljeno, na koncu pa sta strani konec decembra 2005 le sklenili dogovor, po katerem je Gruzija od Gazproma po novi ceni leta 2006 kupila 2,3 milijarde m³ ruskega zemeljskega plina (STA 2006). Zaradi odvisnosti od ruskega plina gruzijske oblasti niso imele druge izbire, saj v tako kratkem roku niso uspele zagotoviti dobave zemeljskega plina po isti ali nižji ceni iz drugih virov (Turčija, Iran).

Leta 2006 so se odnosi med državama še zaostri. RF je v letu 2006 vzpostavila več omejevalnih administrativnih ukrepov na najbolj razširjene gruzijske izdelke, ki jih ta izvažata v RF, in sicer vina, žgane pijače in mineralno vodo. S tem je želela prizadeti gruzijsko gospodarstvo in prisiliti oblasti v Tbilisiju, da bi prenehale z vodenjem prozahodne politike. Tako je sredi aprila 2006 ruska zvezna državna služba za nadzor pravic potrošnikov (*rospotreb nadzor*) objavila ne samo prepoved uvoza vin iz Gruzije v RF, temveč tudi popolno uničenje že uvoženih vin, saj naj bi ta vsebovala v Rusiji

4. Zanimivo je dejstvo, da Putin leta 2002 ni nasprotoval temu, da so ZDA oskrbovale in urile vojsko Gruzije (Buszynski 2003: 22). To utemeljujeva s tem, da je takrat v Gruziji še vedno vladal Ševarnadze, ki ga je Putin imel za lojalnega RF.

prepovedane pesticide (Kommersant 2006a).⁵ Zaradi tega ukrepa naj bi gruzijsko gospodarstvo utrpelo več deset milijonov USD izgube na letni ravni, saj izvozi Gruzija v RF okrog 80 % svoje celotne proizvodnje vina (Kommersant 2006b).⁶ Podobna prepoved je le nekaj tednov zatem doletela še gruzijski konjak in peneča vina, katerih uvoz v RF je bil prav tako prepovedan, tokrat celo brez kakršnih koli dodatnih pojasnil vodje zvezne državne službe za nadzor pravic potrošnikov. Slab mesec pozneje je sledila še ena prepoved uvoza živil iz Gruzije v RF, in sicer tokrat uvoza mineralne vode *Borjomi*. RF je trdila, da voda ne ustreza deklaraciji. To naj bi ugotovili ruski inšpektorji pri svojem obisku v skladišču enega izmed distributerjev v RF (Kommersant 2006a) (Tabela 3).

Tabela 3: Struktura izvoza Gruzije v letih 2003–2006.

Izvoz	2003		2004		2005		2006	
mio USD		%		%		%		%
Izvoz, skupaj	460,00	100,00	640,00	100,00	860,00	100,00	990,00	100,00
od tega:								
Črni metali	60,01	13,05	95,90	14,98	80,10	9,31	89,70	9,06
Letalska oprema in rezervni deli	20,30	4,41	83,60	13,06	36,30	4,22	79,50	8,03
Vina	42,80	9,30	48,70	7,61	84,20	9,79	72,40	7,31
Železo in druge kovine	26,10	5,67	42,50	6,64	70,20	8,16	56,50	5,71
Sladkor	33,90	7,37	34,20	5,34	17,90	2,08	50,60	5,11
Gnojila	18,40	4,00	28,70	4,48	34,70	4,03	49,30	4,98
Pšenica	10,70	2,33	22,80	3,56	35,80	4,16	46,60	4,71
Mineralna voda	19,60	4,26	19,30	3,02	81,30	9,45	41,00	4,14
Žganje in drugi alkoholni napitki	13,10	2,85	18,90	2,95	11,50	1,34	30,10	3,04
Drugo	215,09	46,76	245,40	38,34	408,00	47,44	474,30	47,91

Prilagojeno po: Department for Statistics of Ministry of Economic Development of Georgia 2006.

Gospodarska “vojna” med državama se je nadaljevala tudi v naslednjih mesecih. Septembra so gruzijske oblasti aretirale pet ruskih časnikov in jih obtožile vohunjenja, na kar je RF reagirala z izrazitejšimi ekonomskimi pritiski na Gruzijo (Myers 2006).

5. Med temi naj bi ruske oblasti našle DDT, aldrin, geptaklor in nekatere druge. Nekateri ruski dobavitelji gruzijskih vin, ki so ob prepovedi uvoza prav tako ostali brez precejšnjega potencialnega zasluzka, so se pritožili na odločitev zvezne državne službe za nadzor pravic potrošnikov, češ da ta ni pripravila nobenih analiz, ki bi potrjevale prisotnost omenjenih težkih kovin in pesticidov v gruzijskem vinu.
6. Ob tem velja izpostaviti, da so ruske oblasti vsako leto v obdobju zadnjih 10 let podaljševale licenco za uvoz gruzijskih vin in niso imele nikakršnih pripomb na njihovo kakovost.

Nekaj dni zatem je RF prekinila tudi vse zračne, poštno, železniške in cestne povezave z Gruzijo.

Sočasno (septembra 2006) je ruski plinski monopolist Gazprom napovedal ponovno podražitev zemeljskega plina, in sicer na 235 USD za 1000 m³ zemeljskega plina. V primerjavi s cenami za leto 2006 je to predstavljalo 213-odstotno podražitev, v primerjavi z letom 2005 pa kar več kot 350-odstotno podražitev. Takšno podražitev (ne samo za Gruzijo, temveč tudi za Ukrajino) je Putin ob več priložnostih komentiral z besedami, da „ne razume, zakaj bi morala Rusija še naprej subvencionirati nekatere države nekdanje ZSSR, kot je to počela 15 let“, ter da gre za „prehod na ‚čiste‘ ekonomske, tržne odnose, ki ne nosijo političnega, temveč ekonomski značaj“ (Putin 2007). Zunanji minister Gruzije Gela Bežvašvili je predlog povišane cene plina komentiral z besedami, da predlog vsebuje „velik delež politike“ (Myers 2006), kar je implicitno potrdil tudi Putin v pravkar navedeni izjavi.

Gruzijske oblasti so podobno kot leto prej nemudoma začele iskati alternativne vire dobave zemeljskega plina (in skoraj sklenile dogovor z Azerbajdžanom),⁷ vendar pa so na koncu morale ponovno popustiti in podpisati za Gruzijo izredno neugoden sporazum z Gazpromom. Gruzija se je obvezala od Gazproma kupiti 1,1 milijarde m³ zemeljskega plina po ceni 235 USD za 1000 m³. Tako je Gruzija plačala za plin iz RF v letu 2007 v primerjavi z letom 2005 več deset milijonov USD (Delo 2006). Vsem omenjenim ukrepom so se oktobra 2006 pridružile še prisilne deportacije gruzijskih državljanov iz Rusije. Že prvi dan po sprejemu odločitve⁸ so ruske oblasti izgnale 130 gruzijskih, domnevno nezakonitih priseljencev. Moskovska policija pa je objavila navodilo lokalnim osnovnim šolam, da morajo zagotoviti sezname učencev z gruzijskimi priimki, s pomočjo katerih bi lahko izsledila še več domnevnih gruzijskih priseljencev (BBC 2006). Gruzija je leta 2007 zaradi teh dejanj zoper RF vložila tožbo na Evropskem sodišču za človekove pravice zaradi kršitve evropske konvencije o človekovih pravicah, na kar je RF odgovorila, da „je Gruzija posegla po dokaj nenavadnih sredstvih, ki bodo še poslabšala dvostranske odnose, ki so se komaj začeli vzpostavljati“ (MZZ RF 2007). Kljub temu so se odnosi med RF in Gruzijo v letu 2007 delno izboljšali, saj je RF umaknila večino gospodarskih ukrepov. Sočasno z izboljšanjem gospodarskega sodelovanja pa je v Gruziji prihajalo do vse bolj očitnih „zastaševalnih akcij“, ki jih je po mnenju gruzijskega vodstva izvajala RF (Holley 2007). V spor sta bili vpleteni tudi separatistični regiji Abhazija in Južna Osetija. Vodstvo Južne Osetije je avgusta 2007 obtožilo Gruzijo, da njena letala brez dovoljenja vstopajo v južnoosetijski zračni prostor (RIA Novosti 2007).

-
7. Gruzija in Azerbajdžan sta se že dogovorila o dobavi več kot milijarde m³ poceni azerbajdžanskega plina iz nahajališča Šah-Deniza Gruziji, s čimer bi Gruzija pokrila več kot polovico svojih letnih potreb. Vendar se je decembra 2006 izkazalo, da plina ne bo mogoče dobaviti v Gruzijo, saj so azerbajdžanske oblasti skupaj z upravljavcem nahajališča, tj. transnacionalno družbo British Petrol, zaradi „nepredvidljivih tehničnih težav“ črpanje zaustavile za nedoločen čas. Tako Gruzija ni imela druge možnosti kot podpisati pogodbo z Gazpromom, saj bi drugače s 1. januarjem 2007 ostala brez zemeljskega plina (Delo 2007).
  8. Obstoj ukaza s strani moskovskih mestnih oblasti ruska stran vztrajno zavrača.

Spor med Gruzijo in RF je v letu 2008 prerasel diplomatska sredstva zunanje politike. S priznanjem Kosova 17. februarja 2008 je bila RF odprta pot za zahtevo po priznanju tudi drugih kvaziavtonomnih republik, kar sta bili na ozemlju Gruzije Abhazija in Južna Osetija.⁹ Aprila 2008 je Gruzija ponovno obtožila RF, da je sestrelila eno njenih letal na območju Abhazije, kar je RF zanikala, Abhazijci pa so potrdili, da so ga sestrelili sami (BBC 2008a). RF je konec aprila razglasila, da bo okrepila odnose med RF in Abhazijo ter Južno Osetijo, kar je Gruzija označila kot poskus agresije (RIA novosti 2008).

Ob dolgoletnem pomanjkanju učinkovitih sredstev za mirno urejanje konfliktov na Kavkazu (poleg statusa Južne Osetije in Abhazije še vsaj vprašanje Gorskega Karabaha) so bili od maja 2008 dalje vojaški oboroženi konflikti napovedljivi. Oborožene provokacije, ki so se v obliki občasnih obstreljevanj in preletov vohunskih letal z obeh strani nadaljevale (Grgic in Petersen 2008), so se v noči s 7. na 8. avgusta še povečale, ko je gruzijska vojska vdrla na ozemlje samoooklicane neodvisne republike Južne Osetije ter začela izvajati vojaško operacijo proti južnoosetijski paravojaški milici, ruske oborožene sile pa so se odločno postavile na južnoosetijsko stran. Močno premočni ruski vojski je v naslednjih dneh uspelo gruzijsko vojsko popolnoma potisniti z južnoosetijskega ozemlja in celo prodreti skoraj do obrobja Tbilisija. Vojaški konflikt se je začel umirjati šele 10. avgusta, ko je Gruzija enostransko razglasila prekinitev ognja, in nato 12. avgusta, ko je ruski predsednik Medvedjev ukazal ruskim vojakom prekinitev vojaških operacij. Sledil je podpis mirovnega sporazuma, ki je predvideval prekinitev vseh vojaških aktivnosti ter postopen umik ruske vojske z gruzijskega ozemlja, ki se je končal šele v začetku septembra 2008. Že pred tem, 25. avgusta 2008, je RF priznala separatistični republiki Abhazijo in Južno Osetijo kot samostojni republiki. Predsednik Medvedjev je priznanje pojasnil z naslednjimi besedami: “Odločitev ni bila lahka, ampak to je edina pot, ki lahko zagotovi zaščito življenj ljudi” (RIA Novosti 2008b).

***

Gruzijski konflikt, ki je bil prva vojaška intervencija RF izven njenega ozemlja po umiku iz Afganistana, je pokazal razdeljenost mednarodne skupnosti pri vprašanju rusko-gruzijskega spora. Medtem ko so ZDA, Velika Britanija in še nekatere druge države (predvsem iz kroga „novih“ držav članic EU) ostro kritizirale ter obsodile rusko intervencijo (Skupna deklaracija predsednikov Litve, Latvije, Estonije in Poljske 2008), je večji del mednarodne skupnosti na vojno odgovoril precej bolj uravnoteženo in odločno pozval obe strani k prekinitvi vojaških spopadov. Kljub pozivom nekaterih članic EU (v katerih so prednjačile Poljska in baltske države) po popolni izolaciji RF in celo povračilnim ukrepom EU do RF do teh ni prišlo, saj to ni bilo v interesu številnih drugih članic EU, ki v prvi vrsti v RF vidijo (nujno potrebno) gospodarsko partnerico (Foucher in Giuliani 2008). Na to kažejo tudi sklepi Evropskega sveta s 1. septembra 2008, ki „obsojajo“ (*condemns*) RF zaradi priznanja separatističnih republik, sočasno pa pozivajo RF, da ponovno vzpostavi stanje, ki je bilo pred 7. avgustom 2008, in po-

---

9. „Abhazija bo prosila Rusijo, Varnostni svet ZN in članice SND za priznanje njene neodvisnosti,“ je 17. februarja napovedal predsednik Abhazije Sergej Bagapš (STA 2008).

udarjajo, da je RF za EU pomembna partnerica. Ta odziv EU je bolj medel od odziva zveze NATO. Zunanji ministri članic NATA so na svojem zasedanju 19. avgusta sprejeli odločitev o zamrznitvi delovanja Sveta NATO–Rusija.¹⁰ Ob tem je ruski zunanji minister Sergej Lavrov izjavil, da je sprejeta izjava zveze NATO o zamrznitvi delovanja Sveta NATO–Rusija „neobjektivna in nepremišljena, saj v prvi vrsti ne govori o tem, kdo je glavni krivec za nastalo situaciji“, ter poudaril, da „kot kaže, skuša NATO iz agresorja narediti žrtev, legitimirati zločinski [gruzijski] režim /.../ in ponovno oborožiti sedanje gruzijske oblasti, čeprav je vsem nazorno jasno, k čemu lahko pripelje oboroževanje agresorja“ (Lavrov 2008). Zunanji ministri članic NATA so se 5. marca 2009 odločili, da bodo ponovno vzpostavili delovanje Sveta NATO–Rusija, kakor hitro bo to mogoče po sestanku v Strasbourgu (3. in 4. april 2009).

8 Zaključek

V članku sva želela pokazati, da postajajo v sodobni zunanji politiki ekonomska sredstva vedno bolj aktualna zaradi gibkosti ter sposobnosti hitre vpeljave in hitrega umika. A ne le to, ekonomska sredstva zunanje politike niso več namenjena le temu, kar razlaga klasična teorija zunanje politike, tj. da države na bilateralni ravni dosežejo zelene ekonomske, predvsem pa neekonomske cilje, ampak postajajo ekonomska sredstva vse bolj pomembna tudi pri pozicioniranju države na multilateralni ravni. Tako dokazujeva, da je RF svoja ekonomska sredstva uporabljala s ciljem, da bi prevrednotila svoje mesto v mednarodni skupnosti, zlasti v razmerju do EU in ZDA, pri čemer je za to uporabila ukrepe proti republikam nekdanje ZSSR, ki so začele zasledovati drugačen model razvoja, kot ga je v svoji interesni sferi predvidela sama. Na podlagi analize sva potrdila zastavljeno tezo, da so bili različni pritiski na države nekdanje ZSSR sredstvo, in ne cilj, da bi RF te države pridobila nazaj. To, da bi jih dobila nazaj, je bil gotovo eden izmed ciljev, a ne ključni. Če bi to bil ključni cilj, bi lahko te države (npr. Gruzijo) popolnoma izolirala in gospodarsko zlomila, pa tega ni storila. Svojo ekonomsko zunanjo politiko je vodila premočrtno z željo, da dokaže ZDA, da je sama velesila, ki jo velja upoštevati. Podobno trdiva tudi za plinske krize, in sicer da so bile te sredstvo za to, da je RF dokazala EU, da nanjo velja računati in se z njo dogovarjati kot z enakopravnim partnerjem. RF je torej svojo moč v zunanji politiki kazala na dveh področjih: v dobavi virov (plina), kar je zadevalo predvsem EU, in v posegih v državah Zakavkazja, kar je področje interesov ZDA.

Analiza kaže, da tako EU kot ZDA pogostokrat ne razumeta temeljne želje RF po večjem vplivu v mednarodni skupnosti oz. ne dopuščata prerazporeditve moči v korist RF. Posledično to vodi do konfliktov, ki ne koristijo nobenemu akterju, ki je vanje vpleten, temveč izrazito škodijo vzpostavljanju globalnega svetovnega sistema. Preureditev globalnega sistema, ki se sedaj dogaja, mora biti smela. EU in ZDA pri preureditvi ne smeta gledati samo na svoje interese, ampak morata vključevati tudi druge pomembne akterje, kajti izključevanje relevantnih akterjev v mednarodni skup-

---

10. O zgodovini sodelovanja med NATOM in RF prim. Bebler 1996.

nosti (npr. države BRİK) lahko vodi do nezmožnosti graditve celotnega sistema ter ustvarjanja nestabilnosti v tistem delu, kjer stabilnost sicer sedaj že obstaja.

RF očitno želi temeljito in trajno preureditev mednarodne skupnosti, pri čemer je njen glavni namen ta, da postane ena od sil, ki bo o ustroju te skupnosti pomembno soodločala. Za doseganje tega cilja uporablja različna sredstva, in to tako na bilateralni kot tudi na multilateralni ravni. Za utrditev svojega položaja v regiji uporablja predvsem ekonomska sredstva (pozitivna in negativna), medtem ko na multilateralni ravni uporablja predvsem diplomacijo, in sicer znotraj te največkrat različne oblike javne diplomacije kot posebnega pojava *sui generis*.

Literatura

- Allison, Graham (1971): *The Essence of Decision*. Boston: LittleBrown.
- Aron, Leon, in Jensen, Kenneth M. (ur.) (2005): *The Emergence of Russian Foreign Policy*. Washington, D. C.: United States Institute of Peace.
- Baldwin, David A. (1985): *Economic Statecraft*. Princeton: Princeton University Press.
- Barnard, Anne (2008): *Russia and Venezuela Will Coordinate on Energy*. *The New York Times*. 23. 7. 2008.
- BBC (2006): *Georgians Deported as Row Deepens*. 6. 10. 2006.
- Bebler, Anton (1996): *Slovenija in mednarodne varnostne organizacije*. V V. Vegič (ur.): *Evropska varnost: interesi, procesi, institucije*: 131–146. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
- Benko, Vlado (1965): *Družbenoekonomski temelji zunanje politike Švedske in njena praktična stališča*: Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Benko, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brglez, Milan (2006): *Pomen neopozitivističnih epistemoloških in realističnih ontoloških predpostavk za osmišljanje mednarodnih odnosov*: Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bučar, Bojko (1994): *Slovenska zunanja politika med Evropo in Balkanom*. *Teorija in praksa*, 31 (11–12): 1063–1068.
- Bučar, Bojko (2001): *Stroka in politika ob deseti obletnici slovenske zunanje politike*. *Teorija in praksa*, 38 (1): 142–151.
- Buszynski, Leszek (2003): *Russia and the Commonwealth of Independent States in 2002: Going Separate Ways*. *Asian Survey*, 43 (1): 15–24.
- Buszynski, Leszek (2004): *Russia and the CIS in 2003: Regional Reconstruction*. *Asian Survey*, 44 (1): 158–167.
- Buszynski, Leszek (2005): *Russia's New Role in Central Asia*. *Asian Survey*, 45 (4): 546–565.
- Cohen, Benjamin (1969): *Foreign Policy Makers and the Press*. V J. Rosenau (ur.): *International Politics and Foreign Policy*: 220–229. Douglass: The Free Press of Glencoe.
- Delo (2006): *Cena prijateljstva se skriva v ceni plina*. 23. 12. 2006: 7.
- Delo (2007): *Ovisniki od ruskih energentov*. 29. 1. 2007: 5.
- Department for Statistics of Ministry of Economic Development of Georgia (2006): *Georgian*

- Trade by Countries. Dostopno prek: <http://www.statistics.ge/main.php?pform=62&plang=1> (20. 2. 2009).
- Deutsch, Karl (1969): Security Communities. V J. Rosenau (ur.): International Politics and Foreign Policy: 98–106. Douglass: The Free Press of Glencoe.
- Drulak, Petr (2001): The Problem of Structural Change in Alexander Wendt's Social Theory of International Politics. JIRD 4 (4): 363–379.
- Engdahl, William (2008): Russia, Europe and USA: Fundamental Geopolitics. Global Research. 4. 9. 2008.
- EurAsEC (2008). Dostopno prek: <http://www.evrazes.com/> (27. 12. 2008).
- Foucher, Michel, in Giuliani, Jean Dominique, (2008): The European Union and the Russo-Georgian War. Robert Schuman Working Paper 108.
- Grgič, Borut, in Petersen, Alexandros (2008): Europe's Caucasian Moment. The Wall Street Journal. 5. 8. 2008. Dostopno prek: http://online.wsj.com/article/SB121788609019011381.html?mod=opinion_main_commentaries (5. 11. 2008).
- Groys, Boris (1992): Russia and the West: The Quest for Russian National Identity. Studies in Soviet Thought, 43 (3): 185–198.
- Grošelj, Klemen (2009): Tudi plin je lahko odlično orožje. Večer. 6. 1. 2009: 8.
- Guzzini, Stefano (2001): A Social Theory for International Relations: An Appraisal of Alexander Wendt's Theoretical and Disciplinary Synthesis. JIRD, 4 (4): 313–338.
- Hermann, Margareth (1993): Leaders and Foreign Policy Decision Making. V D. Caldwell in T. McKeown (ur.): Diplomacy, Force and Leaderships: Essays in Honour of Alexander George: 77–83. Boulder: Westview Press.
- Herzig, Edmund (1999): The New Caucasus: Armenia, Azerbaijan and Georgia. London in New York: Royal Institute of International Affairs.
- Hill, Christopher (2003): The Changing Politics of Foreign Policy. Palgrave: Basingstoke.
- Holley, David (2007): The World – Georgia Says Russia Dropped a Missile – The Neighboring Countries Accuse Each Other of Staging the Incident for Their Own Purposes. Los Angeles Times. 8. 8. 2007.
- Holsti, Kalevi (1988): International Politics: A Framework for Analysis. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Hudson, Valerie, in Vore, Christopher (1995): Foreign Policy Analysis Yesterday, Today, and Tomorrow. Mershon International Studies Review, 39 (1995): 209–238.
- Kajnič, Sabina (2006): Razumevanje evropske zunanje politike z vidika agent – struktura: Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kimura, Hiroshi (2005): Russia and the CIS in 2004: Putin's Offensive and Defensive Actions. Asian Survey, 45 (1): 59–66.
- Kommersant (2006a) Gruzinskim vinam vnesli poslednee predupreždenie. 21. 4. 2006. Dostopno prek: <http://www.kommersant.ru/region/piter/page.htm?year=2006&issue=71&id=158968&rubric=36> (28. 3. 2007).
- Kommersant (2006b): Gruzinskie i moldavskie vina ostanovleny na granice. 28. 4. 2006. Dostopno prek: <http://www.kommersant.ru/doc.html?path=/daily/2006/053/10445533.htm> (28. 3. 2007).

- Konuzin, Aleksandr (2006): A Strong UN: The Basis for Normal International Relations. Dostopno prek: <http://www.un.int/russia/new/MainRoot/docs/analytic/A.Konuzin> (28. 11. 2008).
- Lancova, Svetlana Alekseevna, in Achkasova, Vera Alekseevna (ur.) (2005): Mirovaja politika i mezhdunarodnye otnoshenija. Moskva: PITER.
- Lavrov, Sergej (2008): Tiskovna konferenca zunanjega ministra Ruske federacije. 19. 8. 2008. Dostopno prek: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/2fee282eb6df40e643256999005e6e8c/b56eb574056fb73fc32574aa005aeda8?OpenDocument (5. 11. 2008).
- Lynch, Dov (2006): Why Georgia Matters? Chaillot Paper 86. Paris: Institute for Security Studies.
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2007): Statement by the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation Regarding Georgia's Lawsuit Against Russia.
- Mrak, Mojmir (2002): Mednarodne finance. Ljubljana: GV založba.
- Myers, Steven L. (2006): Russia Intensifies Economic Pressure on Georgia. The New York Times. 2. 11. 2006.
- Nicholson, Martin (2001): Putin's Russia: Slowing the Pendulum without Stopping the Clock. International Affairs, 77 (4): 867–884.
- OVSE/ODIHR Election Observation Mission (2003): Georgia, Parliamentary Elections 2003, Post-Election Interim Report. 3.–25. 11. 2003.
- Petersen, Alexandros (2008): Risks and Rewards. International Herald Tribune. 25. 7. 2008. Dostopno prek: <http://www.ihf.com/articles/2008/07/25/opinion/edpetersen.php> (4. 11. 2008).
- Putin, Vladimir (2007): Letna konferenca predsednika Ruske federacije s domačimi in tujimi novinarji in dopisniki. 1. 2. 2007. Dostopno prek: http://www.kremlin.ru/appears/2007/02/01/1219_type63380type63381type82634_117588.shtml (10. 10. 2008).
- RIA novosti (2007): S. Ossetia Says it Can Prove Georgian Plane Violated Airspace. 1. 8. 2007.
- RIA novosti (2008a): Georgian President Accuses Russia of Aggression. 21. 4. 2008.
- RIA novosti (2008b): Russia Recognizes Georgia's Breakaway Republics. 26. 8. 2008.
- Romaniuk, Scott (2007): The Russian Minority in Post-Communist Politics: a Case Study of Ukraine, Moldova and Chechnya. CASIS Calgary. 28.–30. 9. 2007.
- Rywkin, Michael (2003): Russia and the Near Abroad under Putin. American Foreign Policy Interests, 25: 3–12.
- Rosenau, James N. (1968): Reviews and Other Discussion. International Studies Quarterly, 12 (3): 296–329.
- Shevtsova, Lilia (2003): Putin's Russia. Washington, D. C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- Sitarjan, Stepan Armaisovič (ur.) (2005): Strategičeskie orientiry vnešne-ekonomičeskih svjazej Rossii v uslovijah globalizacii: Scenarij do 2025 goda. Moskva: Nauka.
- Skupna izjava predsednikov Litve, Latvije, Estonije in Poljske v zvezi s situacijo v Gruziji. 9. 8. 2008. Dostopno prek: <http://www.president.lt/en/news.full/9475> (10. 10. 2008).
- Strategija zunanje politike Ruske federacije (2000). Odobrena 28. 7. 2000. Moskva: Ministrstvo za zunanje zadeve Ruske federacije.

- Strategija zunanje politike Ruske federacije (2008). Odobrena 12. 7. 2008. Moskva: Ministrstvo za zunanje zadeve Ruske federacije.
- STA (2006): Gazprom in Gruzija podpisala sporazum o dobavi plina. 22. 12. 2006. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?id=1119245> (25. 4. 2008).
- STA (2008): Abhazija in Južna Osetija nameravata slediti Kosovu. 17. 2. 2008. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1259149&q=ABHAZIJA> (25. 4. 2008).
- Snyder, Richard, Bruck, H., in Burton Sapin (1969): The Decision-Making Approach to the Study of International Politics. V J. Rosenau (ur.): International Politics and Foreign Policy: 247–254. Douglass: The Free Press of Glencoe.
- Snyder, Richard, in Paige, Glenn (1969): The United US Decision to Resist Aggression in Korea: The Application of an Analytical Scheme. V J. Rosenau (ur.): International Politics and Foreign Policy: 193–209. Douglass: The Free Press of Glencoe.
- Sprout Harold, in Sprout, Margaret (1969): Environmental Factors in the Study of International Politics. V J. Rosenau (ur.): International Politics and Foreign Policy: 106–120. Douglass: The Free Press of Glencoe.
- UN – Russian Official Website. Dostopno prek: http://www.un.int/russia/new/MainRootrus/index_plain.html (30. 4. 2008).
- Ustava Ruske federacije (2008). Dostopno prek: <http://www.constitution.ru/index.htm> (13. 2. 2009).
- Zeihan, Peter (2009): The Russia-Ukraine Gas Gambit: An Inside Analysis. Dostopno prek: <http://www.todaysfinancialnews.com> (12. 2. 2009). **Grafični izdelki**

Naslov avtorjev:

dr. Boštjan Udovič

raziskovalec na Centru za mednarodne odnose
Fakulteta za družbene vede
Kardeljeva pl. 5, 1000 Ljubljana
e-mail: bostjan.udovic@fdv.uni-lj.si

Denis Mancevič, univerzitetni diplomirani politolog

manager za ruski trg v Kompas d.d.